

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
N. WAHL
fremsat den 10. september 2015¹

Sag C-350/14

**Florin Lazar
mod
Allianz SpA**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af retten i Trieste (Tribunale di Trieste, Italien))

»Præjudiciel forelæggelse — samarbejde på det civilretlige område — lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt — forordning (EF) nr. 864/2007 (Rom II-forordningen) — artikel 4, stk. 1 — begreberne »land, hvor skaden indtræder«, »skade« og »indirekte følger af den skadevoldende handling« — familiemedlemmer til en person, der er omkommet efter et trafikuheld — personer, som kan tilkendes erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, og som er bosat i forskellige lande«

1. Forordning (EF) nr. 864/2007², der trådte i kraft den 11. januar 2009, sigter mod at harmonisere lovvalgsreglerne for forpligtelser uden for kontrakt for at tilgodese retssikkerheden og almindelige legitime interesser. Formålet med denne forordning er imidlertid ikke at harmonisere EU-medlemsstaternes materielle ret på dette område, hvilket giver anledning til visse fortolkningsproblemer. Når retterne ved afgørelsen af, hvilken lov der finder anvendelse i sager om erstatning uden for kontrakt, benytter sig af visse begreber, som ganske vist er kendt i alle medlemsstater, men kan have vidt forskellig betydning og rækkevidde i de enkelte retssystemer, kan de således blive stillet i en vanskelig situation, hvor der i den samme sag fremsættes krav fra personer, som ikke har sædvanligt opholdssted i samme land.

2. Dette gælder især for fortolkningen af denne forordnings artikel 4, hvorefter det »sted, hvor skaden indtræder«, er et afgørende kriterium for, hvilken lov der skal anvendes i en sag om erstatning uden for kontrakt, såfremt parterne ikke har truffet aftale herom. Hvad omfatter denne skade, når der ifølge denne bestemmelse skal sondres mellem skaden og den »skadevoldende begivenhed«? Kan skader, som påføres slægtninge til en person, der udsættes for et trafikuheld, og som i national ret betragtes som skader jure proprio (selvstændige skader), sidestilles med »skader« som omhandlet i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, eller skal de snarere betragtes som »indirekte følger« af disse skader?

¹ — Originalsprog: fransk.

² — Europa-Parlamentets og Rådets forordning af 11.7.2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) (EUT L 199, s. 40, herefter »Rom II-forordningen«).

3. Disse spørgsmål opsummerer hovedpunkterne i den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse, hvor der for første gang³ skal foretages visse præciseringer af de begreber, der forekommer i denne bestemmelse. Denne anmodning er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem Florin Lazar, der bor i Rumænien, og det italienske forsikringselskab Allianz SpA vedrørende erstatning for den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som sagsøgeren mener at have lidt *jure proprio*, fordi hans datter, der var rumænsk statsborger med bopæl i Italien, omkom i denne medlemsstat efter et trafikuheld forvoldt af et uidentificeret køretøj.

I – Retsforskrifter

A – EU-retten

1. Rom II-forordningen

4. Syvende betragtning til Rom II-forordningen har følgende ordlyd:

»Denne forordnings materielle anvendelsesområde og bestemmelser bør stemme overens med [forordning (EF) nr. 44/2001⁴] og med instrumenter vedrørende lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser.«

5. 17. betragtning til Rom II-forordningen lyder således:

»Lovvalget bør afgøres ud fra, hvor skaden er indtrådt, uanset i hvilket land eller hvilke lande de indirekte følger vil kunne indtræde. I forbindelse med person- og tingsskade bør det land, hvor skaden er indtrådt, følgelig forstås som det land, hvor henholdsvis personskaden er lidt, eller tingen er blevet beskadiget.«

6. Rom II-forordningens artikel 4 med overskriften »Almindelig regel« har følgende ordlyd:

»1. Medmindre andet er fastsat i denne forordning, anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, loven i det land, hvor skaden indtræder, uanset i hvilket land den skadevoldende begivenhed fandt sted, og uanset i hvilket land eller hvilke lande de indirekte følger af denne begivenhed indtræder.

2. Har den påstået ansvarlige og den skadelidte sædvanligt opholdssted i samme land på det tidspunkt, hvor skaden indtræder, anvendes det pågældende lands lov.

3. Hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at den skadevoldende handling har en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land end det, der er omhandlet i stk. 1 og 2, anvendes dette andet lands lov. En sådan åbenbart nærmere tilknytning til et andet land vil navnlig kunne støttes på et forudgående retsforhold mellem parterne, f.eks. en aftale, med nær tilknytning til den pågældende skadevoldende handling.«

3 — Det skal understreges, at Domstolen endnu ikke har haft lejlighed til at udtale sig om denne bestemmelses rækkevidde, og at den i det hele taget ikke har fortolket Rom II-forordningen i materiel henseende. Hvis der ses bort fra dom Homawoo (C-412/10, EU:C:2011:747), der vedrørte denne forordnings tidsmæssige anvendelse, har Domstolen indtil nu nøjedes med at henvise til denne forordning (jf. domme Football Dataco m.fl., C-173/11, EU:C:2012:642, og Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7). Der er imidlertid anmodet om en fortolkning af Rom II-forordningens artikel 4 i forbindelse med en række sager, som i øjeblikket verserer for Domstolen (jf. bl.a. generaladvokat Szpunars forslag til afgørelse i sagen Prüller-Frey, C-240/14, EU:C:2015:325, forenede sager C-359/14 og C-475/14, ERGO Insurance m.fl., samt sag C-191/15, Verein für Konsumenteninformation).

4 — Rådets forordning af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1, herefter »Bruxelles I-forordningen«).

7. Ifølge Rom II-forordningens artikel 15 finder den lov, der i henhold til denne forordning skal anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, navnlig anvendelse på spørgsmål om »en skades eksistens, dens art og vurderingen af den eller den ønskede genoprettelse« [litra c)], og »hvilke personer der kan gøre krav på erstatning for en skade, de personligt har lidt« [litra f)].

2. Bruxelles I-forordningen

8. Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3), der er indeholdt i kapitel II, afdeling 2 (»Specielle kompetenceregler«), bestemmer følgende:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat

[...]

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå.«

B – Italiensk ret

9. Som den forelæggende ret har forklaret, har Corte suprema di Cassazione (den italienske kassationsdomstol) fortolket artikel 2043 og 2059 i Codice civile (den borgerlige lovbog) således, at den afdødes familie kan tilkendes erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade jure proprio. Med hensyn til ikke-økonomisk skade kan der tilkendes erstatning for fysisk skade (medicinsk attesteret skade), psykisk skade (psykisk lidelse) og skade på relationer (betydelig forandring af hverdagen).

10. Ifølge den forelæggende ret fremgår det af artikel 283, stk. 1, litra a) og c), i Codice delle assicurazioni private (loven om privatforsikringer), at Fondo di garanzia per le vittime della strada (garantifonden for trafikofre) ved manglende identifikation af det skadevoldende køretøj yder erstatning for skader, der forvoldes ved færdselsuheld, gennem udpegede forsikringsselskaber i hele landet.

II – De faktiske omstændigheder i hovedsagen, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

11. Hovedsagen vedrører et krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, som sagsøgeren mener at have lidt jure proprio. Sagsøgeren er bosat i Rumænien og far til en nu afdød rumænsk statsborger, som var bosat i Italien, og som omkom i denne medlemsstat efter et trafikuheld den 18. maj 2012 forvoldt af et uidentificeret køretøj.

12. Sagsøgte er forsikringsselskabet Allianz SpA, som er blevet udpeget af Fondo di garanzia per le vittime della strada, der yder erstatning for skader forvoldt af uidentificerede køretøjer.

13. Den skadelidtes mor og bedstemor, der begge er rumænske statsborgere med bopæl i Italien, er også intervenseret i sagen og har fremsat krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade jure proprio.

14. Den forelæggende ret er i denne sammenhæng blevet i tvivl om, hvilken lov der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i sagen, og navnlig hvordan Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, skal fortolkes.

15. Retten i Trieste har ved afgørelse af 10. juli 2014 besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Der ønskes oplysning om den korrekte fortolkning af artikel 4, stk. 1, i [forordning nr. 864/2007], hvor det bestemmes, at »på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, [anvendes] loven i det land, hvor skaden indtræder«, og navnlig:

- 1) Hvordan skal begrebet »det land, hvor skaden indtræder«, som omhandlet i artikel 4, stk. 1, i [forordning nr. 864/2007] fortolkes i forhold til krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, som fremsættes af slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, såfremt disse slægtninge er bosat i en anden medlemsstat og dér har lidt den omhandlede skade?
- 2) Udgør den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, med henblik på anvendelse af artikel 4, stk. 1, i [forordning nr. 864/2007] en »skade« som omhandlet i den første del af artikel 4, stk. 1, eller »indirekte følger« som omhandlet i den anden del af samme bestemmelse?»

16. Intervenienterne i hovedsagen, den østrigske og den portugisiske regering samt Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg. Florin Lazar har ikke fremsat bemærkninger.

III – Retlig vurdering

17. Den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af et vigtigt kriterium, som er knæsat i Rom II-forordningen, nemlig at det er det sted, hvor skaden indtræder, der afgør, hvilken lov der finder anvendelse på forpligtelser uden for kontrakt.

18. Inden jeg gennemgår de forelagte spørgsmål, vil jeg gerne komme med nogle indledende præciseringer om opbygningen af den mekanisme, der er indført ved Rom II-forordningen med henblik på at afgøre, hvilken lov der finder anvendelse på forpligtelser uden for kontrakt.

A – Indledende betragtninger om opbygningen af den mekanisme, der er indført ved Rom II-forordningen

19. Det har som følge af de meget forskellige lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt længe været klart⁵, at der er behov for en indbyrdes tilnærmelse på området for at gøre det mere forudsigeligt, hvilken lov der skal anvendes, og samtidig undgå de ulemper, der er forbundet med forum shopping.

20. Rom II-forordningen tager afsæt i de løsninger, der hidtil var blevet valgt i den gældende internationale privatret, og udgør et kompromis mellem behovet for at sikre en vis retssikkerhed ved at udarbejde faste tilknytningskriterier af hensyn til parternes berettigede forventninger og ønsket om at bevare en vis fleksibilitet, når anvendelsen af disse kriterier fører til resultater, der anses for u hensigtsmæssige.

21. Mekanismen til fastlæggelse af, hvilken lov der finder anvendelse på forpligtelser uden for kontrakt, kan i korte træk beskrives på følgende måde.

5 — Jf. i den forbindelse de første forsøg på indbyrdes tilnærmelse af lovvalgsreglerne for forpligtelser uden for kontrakt, der blev gjort i 1972, hvor Fællesskabet udarbejdede sit første udkast til en konvention om lovvalg for kontraktlige forpligtelser og forpligtelser uden for kontraktforhold (*Revue critique de droit international privé*, 1973, s. 209).

22. Rom II-forordningen bygger på en række faste tilknytningskriterier. Ifølge denne forordning afgøres det, hvilken lov der anvendes på forpligtelser uden for kontrakt, dels efter en almindelig regel (artikel 4), dels efter fem særlige lovvalgsregler (forordningens artikel 5-9⁶), såfremt parterne ikke har truffet aftale herom (artikel 14).

23. Hvad angår den almindelige regel, som er den eneste, der er relevant i den foreliggende sag, fremgår det af forslaget til forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold, der blev forelagt den 22. juli 2003⁷, at hovedformålet med Rom II-forordningen var at sikre mere forudsigelige løsninger af hensyn til retssikkerheden.

24. Det er således værd at bemærke, at til forskel fra konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser, åbnet for undertegnelse i Rom den 19. juni 1980⁸, hvorefter det i princippet var loven i det land, som havde den nærmeste tilknytning til det omhandlede forhold, der fandt anvendelse, fremgår det klart, at der i denne forordnings artikel 4, stk. 1, vælges en fast tilknytning til det sted, hvor skaden indtræder (locus damni).

25. Det skal også understreges, at der i Rom II-forordningen er valgt et enkelt tilknytningskriterium, hvorimod Bruxelleskonventionen og Bruxelles I-forordningen indeholder flere tilknytningskriterier for retternes kompetence, hvilket betyder, at den skadelidte kan vælge værning på stedet for den skadevoldende begivenhed eller på skadestedet.

26. Det fremgår i denne forbindelse af forarbejderne til Rom II-forordningen, at Europa-Parlamentets ændringsforslag, som havde til formål at opnå større fleksibilitet⁹, blev forkastet af Rådet for Den Europæiske Union og Kommissionen, som mente, at artikel 4 både sikrer »kravet om retssikkerhed og behovet for at finde en retfærdig løsning i konkrete sager«.

27. Med valget af locus damni som tilknytningskriterium baseres Rom II-forordningen således på en helt klassisk lovvalgsregel i den internationale privatret, hvilket unægteligt er forbundet med en række fordele.

28. For det første er denne tilknytningsregel forenelig med de målsætninger, der er fastlagt i 16. betragtning til Rom II-forordningen¹⁰, da den menes at ville skabe en rimelig balance mellem parternes interesser. Skadestedets lov er således en neutral lov, der hverken tilgodeser skadevolderen eller den skadelidte.

29. Juridiske kommentatorer har påpeget¹¹, at udfaldet i visse situationer kan være meget tilfældigt og uforudsigeligt, når det afgøres, hvilken lov der finder anvendelse, ud fra stedet for skadens indtræden, hvilket i sidste ende kan gribe ind i forordningens formål om at sikre mere forudsigelige løsninger. Denne ulempe vil dog sagtens kunne overvindes. Det skal således understreges, at reglen om, at det er skadestedets lov, der finder anvendelse, altid kan fraviges til fordel for loven på opholdsstedet, når den

6 — De særlige regler, der er indeholdt i disse bestemmelser, vedrører henholdsvis »produktansvar«, »illoyal konkurrence og handlinger, der begrænser den frie konkurrence«, »miljøskader«, »krænkelser af intellektuelle ejendomsrettigheder« og »kollektive kampskridt«.

7 — KOM(2003) 427 endelig, punkt 2.1 i begrundelsen.

8 — EFT L 266, s. 1. Jf. herved den almindelige regel i denne konventions artikel 4 om, hvilken lov der finder anvendelse på en aftale, hvis parterne ikke har truffet aftale herom.

9 — Jf. bl.a. betænkning af 27.6.2005 om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold (»Rom II«) (KOM(2003) 427 – C5-0338/2003 – 2003/0168(COD)), hvori Parlamentets Retsudvalg foreslog, at der blev indsat en bestemmelse om, at »[v]ed personskader, som udspringer af færdselsuheld, bør den domstol, hvor sagen er anlagt, og den skadevoldende motorførers forsikringselskab med henvisning til direktivet om [motorkøretøjsforsikring] anvende de bestemmelser vedrørende fastsættelse af skadens art og beregning af skadeserstatning, der gælder på skadelidtes sædvanlige opholdssted, medmindre skadelidte finder dette urimeligt«.

10 — Ifølge denne betragtning bør »[e]nsartede regler [...] øge forudsigeligheden af retsafgørelser og sikre en fornuftig balance mellem den påstået ansvarliges interesser og den skadelidtes interesser [...]«.

11 — Jf. f.eks. O. Boskovic, »Loi applicable aux obligations non contractuelles (matières civile et commerciale)«, *Répertoire de droit européen*, ajourført i september 2010, punkt 26.

skadelidte og den påståede skadevolder har sædvanligt opholdssted i samme land (Rom II-forordningens artikel 4, stk. 2), eller til fordel for loven i et andet land, når det af alle omstændigheder fremgår, at den skadevoldende handling har en nærmere tilknytning til dette land (den såkaldte undtagelsesklausul i denne forordnings artikel 4, stk. 3). Det vil jeg vende tilbage til i det følgende.

30. For det andet stemmer valget af locus damni overens med en moderne opfattelse inden for erstatningsretten, hvor der tages udgangspunkt i begrebet »objektivt« ansvar, som i det væsentlige har en kompensatorisk funktion. Efter denne opfattelse er formålet med en erstatning snarere at kompensere for skader end at straffe handlinger, der anses for uacceptable. Der lægges som følge heraf mere vægt på stedet for skadens indtræden end på stedet for den skadevoldende begivenhed. Det er også blevet påpeget, at den almindelige regel, der er indeholdt i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, og som fraviger lex loci delicti commissi-princippet (anvendelse af loven på stedet for den skadevoldende handling), bl.a. gør det muligt at løse det meget vanskelige spørgsmål om, hvilken lov der finder anvendelse på »komplekse« erstatningspådragende handlinger, hvor stedet for den skadevoldende begivenhed er geografisk adskilt fra skadestedet.

31. Men hvad menes der med det sted, hvor skaden indtræder? Det er det spørgsmål, der ønskes besvaret i forbindelse med denne anmodning om præjudiciel afgørelse.

B – De præjudicielle spørgsmål

32. Som den forelæggende ret har bemærket, kan det have store konsekvenser, hvilken lov der anvendes på de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag. Det er således ikke ligegyldigt, om et erstatningskrav er underlagt lovningen i det ene eller det andet land. Valget af den anvendelige materielle ret har nærmere bestemt stor betydning for, hvorvidt der kan gøres krav på erstatning for de skader, som familiemedlemmerne til den person, der er omkommet ved den i hovedsagen omhandlede ulykke, har gjort gældende, hvordan disse skader kvalificeres, og hvorvidt der kan ydes erstatning.

33. Det ser i denne forbindelse ud til, at den afdødes familie har krav på erstatning i alle nationale retsordener, men der er stor forskel på medlemsstaternes lovgivning med hensyn til kvalificeringen, arten og omfanget af den skade, som efterkommerne til en person, der er omkommet ved en ulykke, kan opnå erstatning for.

34. Det er således klart, at der er strukturelle forskelle mellem de nationale ordninger for erstatningsansvar uden for kontrakt, som i givet fald giver adgang til erstatning for skader, der opstår indirekte, eller kræver, at der foreligger en direkte krænkelse af en retligt beskyttet interesse. Hertil kommer, at de erstatningskrav, der kan fremsættes af den afdødes familie, uanset om de er af økonomisk eller ikke-økonomisk karakter, i nogle nationale lovgivninger betragtes som selvstændige krav (jure proprio) og i andre som accessoriske i forhold til den afdødes krav.

35. Som generaladvokat Darmon pointerede i sit forslag til afgørelse i sagen Dumez France og Tracoba¹², er begrebet indirekte skade utvivlsomt et af de vanskeligste og mest omdiskuterede begreber inden for erstatningsretten. Nogle opfatter det som refleksvirkningen i forhold til en indirekte skadelidt af en skade, der har ramt en første skadelidt, mens andre tværtimod opfatter det som en selvstændig skade¹³. Dette spørgsmål opstår for øvrigt ikke i de medlemsstater, som ikke anerkender retten til erstatning for indirekte skade og derfor ikke kender begrebet indirekte skade¹⁴.

12 — C-220/88, EU:C:1989:595.

13 — Ibidem, punkt 23 og 24.

14 — Jf. punkt 34-38 i det nævnte forslag til afgørelse, der indeholder en oversigt over de nationale lovgivninger, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i denne sag.

36. Med hensyn til trafikuheld skal det i øvrigt understreges, at mange medlemsstater¹⁵ til trods for Rom II-forordningens ikrafttræden og i overensstemmelse med denne forordnings artikel 28, stk. 1¹⁶, stadig anvender Haagkonventionen af 4. maj 1971 om lovvalgsregler ved trafikulykker¹⁷. Ifølge denne konvention fastlægges den anvendelige lov efter *lex loci delicti commissi*-reglen, og parterne har ikke mulighed for at vælge nogen anden lov, som indeholder andre tilknytningskriterier end dem, der er fastsat i Rom II-forordningens artikel 4¹⁸. Det viser, hvor problematisk det kan være at afgøre, hvilken lov der finder anvendelse i sager om erstatning for skader, som er forvoldt ved et trafikuheld¹⁹.

37. For at vende tilbage til hovedsagen fremgår det af de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, at der ifølge den relevante italienske ret, dvs. artikel 2043 og 2059 i *Codice civile*, som fortolket af Corte Suprema di Cassazione, ydes en meget omfattende erstatning for skader lidt af familiemedlemmer til en person, der er omkommet ved en ulykke, og navnlig til personer, der er omkommet efter et trafikuheld. Efter italiensk ret er den skade, der forårsages af et familiemedlems død, en skade, der rammer den pågældende direkte (*jure proprio*). Det synes at følge heraf, at den forpligtende relation, der findes mellem den afdødes slægtning og den person, som drages til ansvar for skaden (eller hvis denne person ikke er identificeret, den erstatningsansvarlige enhed), adskiller sig fra relationen mellem den afdøde person og denne enhed.

38. I det foreliggende tilfælde må det dog konstateres, at det umiddelbart enkle kriterium om det *sted, hvor skaden indtræder*, som danner grundlag for den almindelige regel i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, om fastlæggelse af den lov, der anvendes på forpligtelser uden for kontrakt, har givet anledning til fortolkningsvanskeligheder.

39. Der er i det væsentlige fremført to forskellige anskuelser i hovedsagen.

40. Ifølge den første anskuelse, som den østrigske regering hælder til, skal den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som familiemedlemmer til en person, der er omkommet i en anden medlemsstat, har lidt, ikke nødvendigvis betragtes som indirekte følger af den skadevoldende handling som omhandlet i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1. Det vil bl.a. sige, at et krav om erstatning for økonomisk skade, som fremsættes af slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, støttes på en anden forpligtelse end den, der foreligger mellem modparten og den person, der er omkommet ved uheldet, og derfor skal vurderes efter loven på det sted, hvor disse slægtninge har lidt skade, dvs. på deres sædvanlige opholdssted, medmindre det i henhold til Rom II-forordningens artikel 4, stk. 3, fremgår af alle omstændigheder, at der findes en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land.

15 — Det drejer sig om Kongeriget Belgien, Den Tjekkiske Republik, Kongeriget Spanien, Den Franske Republik, Republikken Letland, Republikken Litauen, Storhertugdømmet Luxembourg, Kongeriget Nederlandene, Republikken Østrig, Republikken Polen, Republikken Slovenien og Den Slovakiske Republik.

16 — Ifølge denne bestemmelse berører »[d]enne forordning [...] ikke anvendelsen af internationale konventioner, som en eller flere medlemsstater er parter i på tidspunktet for denne forordnings vedtagelse, og som fastsætter lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt«.

17 — Jf. dom Haasová (C-22/12, EU:C:2013:692, præmis 36), som er et eksempel på, at denne konvention kan anvendes, selv om Rom II-forordningen er trådt i kraft.

18 — I denne retning har den franske kassationsrets første afdeling netop fastslået, at denne konvention har forrang for Rom II-forordningen, i en sag, der har visse lighedspunkter med hovedsagen (dom nr. 13-11 932 afsagt af Cour de cassation, 1re chambre civile, den 30.4.2014, ECLI:FR:CCASS:2014:C100428).

19 — Jf. gennemgangen af de relevante spørgsmål i bl.a. A. Malatesta, »The Law Applicable to Traffic Accidents«, *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and Other Non-Contractual Obligations in Europe*, 2006, s. 85-106, T. Kadner Graziano, »The Rome II Regulation and the Hague Conventions on Traffic Accidents and Product Liability – Interaction, Conflicts and Future Perspectives«, *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, 26. årgang, 2008, 4. oplag, s. 425-429, J. von Hein, »Article 4 and Traffic Accidents«, *The Rome II Regulation on the law applicable to non-contractual obligations*, 2009, s. 153-173, C. I. Nagy, »The Rome II Regulation and Traffic Accidents: Uniform Conflict Rules with Some Room for Forum Shopping – How So?«, *Journal of Private International Law*, 6. bind, 2010, nr. 1, s. 93-108, og J. Papettas, »Direct Actions Against Insurers of Intra-Community Cross Border Traffic Accidents: Rome II and the Motor Insurance Directives«, *Journal of private international law*, 8. bind, 2012, nr. 2, s. 297-321.

41. Ifølge den anden anskuelse, som især intervenienterne i hovedsagen og Kommissionen går ind for, skal skader, som slægtninge til en person, der er omkommet ved et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, betragtes som indirekte følger af den skade, som det umiddelbare trafikoffer har lidt. Begrebet »land, hvor skaden indtræder«, skal fortolkes således, at det sigter til det sted, hvor skaden blev forvoldt, hvilket i hovedsagen var det sted, hvor trafikuheldet skete.

42. Som Kommissionen har anført, vil det være hensigtsmæssigt at behandle den forelæggende rets spørgsmål i omvendt rækkefølge.

43. Det bestemmes således i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, anden del, at det sted, hvor de indirekte følger af den skadevoldende handling viser sig, ikke har betydning for fastlæggelsen af, hvilken lov der skal anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt. Jeg vil derfor først svare på spørgsmålet om, hvorvidt Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, skal fortolkes således, at den skade, som slægtninge til en person, der er omkommet ved et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, udgør en »skade« som omhandlet i denne bestemmelses første del eller »indirekte følger« som omhandlet i denne bestemmelses anden del.

44. På grundlag af svaret på det første spørgsmål vil jeg dernæst definere begrebet »land, hvor skaden indtræder«, for så vidt angår et krav om erstatning for den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som slægtninge til en person, der er omkommet ved en ulykke, har lidt.

1. Det første aspekt (det andet spørgsmål): kvalificeringen af den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som slægtninge til en person, der er omkommet ved et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland

45. Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, bestemmer, at loven på det sted, hvor *skaden indtræder*, anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling. Det præciseres således udtrykkeligt i denne bestemmelse, at det sted, hvor skaden indtræder, ikke må forveksles med det sted, hvor den påståede *skadevoldende begivenhed* finder sted, eller det sted, hvor *de indirekte følger* af den skadevoldende handling indtræder.

46. Det følger efter min opfattelse klart af forarbejderne og navnlig af den rapport, der ledsagede forslaget til Rom II-forordningen, at hovedreglen ifølge denne bestemmelse er, at det er loven på det sted, hvor den *direkte skade* er opstået eller risikerer at opstå, der skal anvendes²⁰.

47. Det fremgår også af denne rapport – netop med henvisning til et færdselsuheld – at »stedet for den direkte skade [er] det sted, hvor sammenstødet sker, uanset hvilke andre økonomiske skader eller tab der kan opstå i et andet land«²¹.

48. Kommissionen har i denne rapport også henvist udtrykkeligt til Domstolens retspraksis vedrørende fortolkningen af Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 3)²², hvori der ligesom i Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3), sondres mellem *direkte skader* og *indirekte skader*.

49. Denne udtrykkelige henvisning til Bruxelles I-forordningen findes i Rom II-forordningens begrundelse, hvor det af syvende betragtning fremgår, at det materielle anvendelsesområde for disse forordninger og bestemmelserne heri bør stemme overens.

20 — Jf. KOM(2003) 427 endelig af 22.7.2003, s. 11.

21 — Ibidem.

22 — Konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, undertegnet i Bruxelles den 27.9.1968 (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved de efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention (herefter »Bruxelleskonventionen«).

50. Domstolen har imidlertid flere gange fastslået²³, at den specielle kompetenceregulering i Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 3), støttes på, at der foreligger en særlig snæver sammenhæng mellem tvisten og kompetencen for andre retter end retterne på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, med det egentlige formål at tilgodese retsplejehensyn og hensyn til retssagens tilrettelæggelse. Det er i denne retning blevet påpeget, at der bl.a. var et objektivt behov for så vidt angår bevisførelse eller tilrettelæggelse af retssagen, som talte for, at alle spørgsmål blev indbragt for den samme retsinstans²⁴.

51. Disse hensyn har klart betydning for fastlæggelsen af den kompetente ret, men ikke nødvendigvis for fastlæggelsen af den lov, der finder anvendelse. Domstolen har således altid pointeret, at det bør undgås, at flere retsinstanser har kompetence til at pådømme tvister, som udspringer af samme retsforhold, og konstateret, at retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, normalt er bedst egnet til at træffe afgørelse, bl.a. på grund af nærheden i forhold til tvisten og på grund af, at bevisoptagelsen herved lettes²⁵.

52. Selv om de formål, der forfølges med disse retsakter, ikke er helt ens, mener jeg dog, at de begreber, der anvendes i Rom II-forordningen, så vidt muligt skal forstås på grundlag af de fortolkninger, der er foretaget af Bruxelleskonventionen eller Bruxelles I-forordningen. Der skal således sikres en vis overensstemmelse i fortolkningen af disse begreber, eftersom alle de retlige instrumenter har til formål at sikre mere forudsigelige løsninger.

53. Hvad kan der udledes af retspraksis vedrørende fortolkningen af Bruxelleskonventionens og Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3)?

54. Der findes en række sager, som det er værd at hæfte sig ved.

55. I den sag, der gav anledning til dommen i sagen Dumez France og Tracoba²⁶, skulle Domstolen tage stilling til begrebet »sted, hvor skaden er indtrådt«, i forbindelse med et søgsmål, som to franske selskaber havde anlagt i Frankrig mod banker med hjemsted i Tyskland for at opnå erstatning for det økonomiske tab, som de hævdede at have lidt som følge af, at nogle af deres datterselskaber, der havde hjemsted i Tyskland, gik konkurs, da bankerne opsagde de kreditter, som disse datterselskaber havde opnået til gennemførelse af et byggeprojekt.

56. Domstolen bemærkede om det påståede tab, at det tab, som moderselskaberne hævdede at have lidt, kun var den indirekte følge af de økonomiske tab, som først blev påført deres datterselskaber som følge af, at kreditgivningen blev standset, og byggeriet derefter indstillet. Domstolen fastslog i denne forbindelse, at »[i] et sagsforhold som det, der foreligger i hovedsagen, er det påståede tab blot en indirekte følge af det tab, der oprindeligt er påført andre juridiske personer, der direkte har lidt skade ved en skadetilføjelse, der er indtruffet et andet sted end det, hvor den indirekte skadelidte derefter har haft et tab«²⁷.

57. Da Domstolen efterfølgende skulle undersøge, om begrebet »sted, hvor skaden er indtrådt«, som dette er fortolket i Bier-sommen, dvs. dommen i sagen «Mines de potasse d'Alsace» (21/76, EU:C:1976:166), kunne omfatte det sted, hvor de indirekte skadelidte påføres økonomiske skadevirkninger, fastslog den, at selv om udtrykket ifølge denne dom kan omfatte det sted, hvor skaden er indtrådt, skal det sidstnævnte begreb forstås således, at det kun betegner det sted, hvor den skadegørende handling, der medfører erstatningsansvar uden for kontrakt, direkte har påført den

23 — Jf. domme Bier, «Mines de potasse d'Alsace-dommen» (C-21/76, EU:C:1976:166, præmis 11), Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, præmis 10 ff.) og Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, præmis 19 ff.).

24 — Jf. i denne retning dom Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, præmis 18).

25 — Jf. bl.a. dom DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2004:74, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).

26 — C-220/88, EU:C:1990:8.

27 — Dom Dumez France og Tracoba (C-220/88, EU:C:1990:8, præmis 13 og 14).

umiddelbart skadelidte et tab²⁸. Domstolen præciserede i denne forbindelse, at der typisk er en nær sammenhæng mellem det sted, hvor den oprindelige skadetilføjelse er foregået, og ansvarsbetingelserne i øvrigt, mens dette normalt ikke er tilfældet, for så vidt angår den indirekte skadelidtes bopæl²⁹.

58. Denne tilgang blev senere bekræftet i *Marinari-dommen*³⁰, som Kommissionen henviste udtrykkeligt til i sit forslag til forordning af 22. juli 2003³¹. I denne sag skulle Domstolen afgøre, om udtrykket »sted, hvor skaden er indtrådt«, alene skal forstås som det sted, hvor en fysisk skade på person eller ting er lidt, eller om det også omfatter det sted, hvor det samlede formuetab er indtrådt, eventuelt i et andet land.

59. Domstolen bemærkede videre, at selv om det er fastslået, at udtrykket »sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 3), skal forstås således, at det både kan omfatte det sted, hvor skaden er indtrådt, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, kan det imidlertid ikke fortolkes udvidende, således at det omfatter ethvert sted, hvor der kan opstå skadevirkninger af et forhold, som allerede har forvoldt en skade, der faktisk er indtrådt et andet sted. Udtrykket kan derfor ikke fortolkes således, at det omfatter det sted, hvor skadelidte hævder at have lidt et formuetab som følge af en skade, der oprindeligt er indtrådt og lidt af ham i en anden kontraherende stat³².

60. I den sag, der gav anledning til dom *Shevill m.fl.* (C-68/93, EU:C:1995:61), og hvor Domstolen skulle fortolke begrebet »sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, for at afgøre, hvilke retter der havde kompetence til at pådømme en sag om erstatning for skade forvoldt ved offentliggørelse af en ærekrænkende avisartikel i flere medlemsstater, mindede Domstolen om, at de betragtninger om økonomisk skade, som den havde lagt til grund i dommen i sagen «*Mines de potasse d'Alsace*» og dom *Dumez France og Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8), også gjaldt i tilfælde, hvor der var tale om ikke-økonomisk skade.

61. Det er værd at lægge mærke til, at Domstolen for så vidt angår en skade, som indtrådte på de steder, hvor skriftet blev udbredt, konkluderede, at Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 3), skulle fortolkes således, at den skadelidte kan anlægge erstatningssag mod udgiveren enten ved retterne i den kontraherende stat, hvor udgiveren af det ærekrænkende skrift har hjemsted, således at disse har kompetence til at tilkende erstatning for hele den skade, som ærekrænkelsen har forvoldt, eller ved retterne i hver enkelt kontraherende stat, hvor skriftet er blevet udbredt, og hvor den skadelidte hævder, at hans omdømme har lidt skade, således at disse kun har kompetence til at tage stilling til den skade, der er forvoldt i den stat, for hvis retter sagen er indbragt. I en sådan situation kan man således mene, at der ikke kun er tale om én, men flere oprindelige skader.

62. I den sag, der lå til grund for dom *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:364), skulle Domstolen afgøre, om begrebet »sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, kan omfatte det sted, hvor skadelidte har bopæl, og hvor »midtpunktet for hans formue« befinder sig, således at skadelidte har ret til at anlægge erstatningssøgsmål ved retten på dette sted. Spørgsmålet var blevet rejst i forbindelse med en sag om erstatning for økonomisk tab lidt af en privatperson som følge af gennemførelsen af optionsforretninger vedrørende dele af hans formue, som han på et tidligere tidspunkt havde placeret i en anden kontraherende stat end sin bopælsstat.

63. Domstolen fandt, at dette spørgsmål måtte besvares benægtende.

28 — Dom *Dumez France og Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, præmis 20).

29 — Dom *Dumez France og Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, præmis 21).

30 — Dom *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289).

31 — Jf. s. 11 i dette forslag.

32 — Dom *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, præmis 14 og 15).

64. Den fastslog med henvisning til afgørelsen i dom *Marinari* (C-364/13, EU:C:1995:289), at udtrykket »sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået«, ikke kan fortolkes udvidende, således at det omfatter ethvert sted, hvor der kan opstå skadevirkninger af et forhold, som er indtrådt et andet sted³³. Domstolen præciserede herefter, at en sådan fortolkning ville lade spørgsmålet om kompetence afhænge af usikre omstændigheder, såsom det sted, hvor »midtpunktet for [skadelidtes] formue« befinder sig, og dermed være i strid med formålet om at styrke retsbeskyttelsen for de personer, der er bosiddende i EU³⁴.

65. Hvad endelig angår fortolkningen af Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3), har Domstolen for nylig i den sag, der gav anledning til dom *Zuid-Chemie* (C-189/08, EU:C:2009:475) – i forbindelse med en tvist om levering af et forurennet produkt mellem en virksomhed, der fremstiller kunstgødning, og en virksomhed, som leverer de råstoffer, der er nødvendige for at fremstille denne kunstgødning – fastslået, at udtrykket »sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået«, vedrørte det sted, hvor den oprindelige skade indtrådte ved sædvanlig anvendelse af produktet til det formål, som det var bestemt til.

66. Jeg mener derfor, at den retspraksis, som Domstolen har udviklet i forbindelse med fortolkningen af Bruxelleskonventionens og Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3), er meget relevant. Dette gælder så meget desto mere, som – hvilket Kommissionen og den portugisiske regering ganske rigtigt har understreget – begrebet »sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået« [i Bruxelleskonventionens og Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3)], der ikke kun omfatter stedet for den skadevoldende begivenhed, men også stedet for skadens indtræden, er mere vidtrækkende end begrebet »land, hvor skaden indtræder« (i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1).

67. Det følger af denne retspraksis, at skader, som slægtninge til en person, der er omkommet ved et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, udgør »indirekte følger« af den skade, som det umiddelbare trafikoffer oprindeligt har lidt.

68. Som jeg tidligere har nævnt, synes den valgte sondring mellem den skadevoldende begivenhed og selve skaden snarere at afspejle et ønske om at anlægge en objektiv tilgang til begrebet ansvar end en vilje til at udvide rammerne for de skader, der er nævnt i denne bestemmelse.

69. Endelig fremgår det af 17. betragtning til Rom II-forordningen, at »[i] forbindelse med person- og tingsskade bør det land, hvor skaden er indtrådt, [...] forstås som det land, hvor henholdsvis personskaden er lidt, eller tingen er blevet beskadiget«.

70. Det ser således ud til, at det kun er det sted, hvor den direkte skade indtræder, der er relevant for afgørelsen af, hvilken lovgivning en erstatningssag skal undergives, uanset hvordan skaden kvalificeres i national ret med hensyn til dens art eller retten til erstatning.

71. Når alt tages i betragtning, foretrækker jeg derfor klart den tilgang, som Kommissionen har foreslået, hvilket der er flere grunde til.

72. For det første skal begrebet »land, hvor skaden indtræder«, fortolkes selvstændigt og objektivt af hensyn til den harmonisering, der tilstræbes med Rom II-forordningen.

73. Der er som allerede nævnt væsentlig forskel på medlemsstaternes lovgivning hvad angår arten og omfanget af de skader, som familiemedlemmer til en person har lidt. Hvis det antages, at den skade, der er omhandlet i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, ud over den skade, som den afdøde person har lidt direkte, reelt også omfatter alle skader, som denne persons efterkommere menes at have lidt *jure proprio*, kan det frygtes, at sagens faktum, som retten skal fastlægge, består af flere retsforhold,

33 — Dom *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, præmis 19).

34 — Dom *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, præmis 20).

som er underlagt forskellige regler alt efter, hvor den pågældende har sædvanligt opholdssted. Det kan imidlertid indvendes, at lovgiver ved at begrænse de tilknytningsfaktorer, der tages hensyn til efter den almindelige regel i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1 (jf. punkt 25 og 26 i dette forslag til afgørelse), også har forsøgt at begrænse antallet af regler, der vil kunne anvendes i den enkelte situation.

74. Fordelen ved fortolkningen, hvorefter den almindelige regel om, at udtrykket »land, hvor skaden indtræder«, i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, skal forstås som stedet for den direkte skade – her stedet for det fatale sammenstød – er i denne sammenhæng, at den er enkel og objektiv, når alle de påståede skader reelt har samme årsag. Som den forelæggende ret selv har bemærket, kan man ved at anvende loven på det sted, hvor trafikuheldet fandt sted, bl.a. forhindre, at genstanden for den retlige vurdering opdeles i flere retsforhold, som omfattes af forskellige regler afhængig af, hvor de pågældende skadelidte har bopæl.

75. For det andet mener jeg, at denne bedømmelse er i klar overensstemmelse med formålet om at skabe øget forudsigelighed, som lå til grund for udarbejdelsen af Rom II-forordningen. Den påståede skadevolder vil således i de fleste tilfælde kunne forudse, hvilke konsekvenser handlinger begået af ham selv eller af personer, som han er ansvarlig for, vil få i andre lande. Det må tilsvarende antages, at den skadelidte i princippet er blevet informeret om de retlige rammer, som han selv eller hans ting er underlagt. Den påståede skadevolder og den skadelidte er med andre ord begge blevet informeret og har taget de nødvendige forholdsregler, bl.a. med hensyn til forsikring, i forhold til den lovgivning, der gælder i det eller de lande, hvor der kan forekomme skader³⁵.

76. For det tredje kendetegnes den almindelige lovvalgsregel i Rom II-forordningen til forskel fra andre regler³⁶ ved at være neutral. Hvis man ser på den økonomiske skade, der påføres efterkommerne til en person, som er omkommet efter et trafikuheld, kan det imidlertid indvendes, at loven ikke kan anses for at være neutral, når denne skade altid lokaliseres til det sted, hvor skadelidte er bosat.

77. For det fjerde synes denne fortolkning også at være forenelig med en anden bærende idé bag tilknytningskriterierne i international privatret, nemlig idéen om nærhed, som så vidt muligt skal sikre, at et retsforhold knyttes til loven i det land, som det har den nærmeste tilknytning til. Det kan således ikke nægtes, at der er en tilknytning mellem ulykkesstedet og ansvarsbetingelserne i øvrigt, hvilket ikke nødvendigvis er tilfældet for så vidt angår den indirekte skadelidtes bopæl³⁷.

78. Ser man på hovedsagen, viser det sig netop, at det er italiensk ret, der har gjort det muligt at indstævne forsikringsselskabet Allianz, som blev udpeget af Fondo di garanzia per le vittime della strada, fordi det ikke var lykkedes at identificere det køretøj, der var skyld i det fatale sammenstød³⁸.

79. Det skal endelig understreges, at der i Rom II-forordningen er fastsat korrektionsmekanismer, som på flere måder gør det muligt at fravige den umiddelbart stramme regel om stedet for skadens indtræden.

80. Jeg vil indledningsvis bemærke, at lex locus damni skal fraviges, når skadevolderen og den skadelidte har sædvanligt opholdssted i samme land. I dette tilfælde anvendes loven i det sidstnævnte land. Denne fravigelse, hvor det er loven i det land, som det pågældende retsforhold har den nærmeste tilknytning til, der gives forrang, gør det muligt at undgå rent tilfældige tilknytninger og er

35 — Jf. G.-P. Calliess, *Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws*, 2. oplag, Wolters Kluwer, 2015, s. 498.

36 — Jf. bl.a. Rom II-forordningens artikel 6 (om konkurrencebegrænsninger) og 7 (om miljøskader).

37 — Jf. analogt dom Dumez France og Tracoba, (C-220/88, EU:C:1990:8, præmis 21).

38 — Ifølge forelæggelsesafgørelsen fremgår det af artikel 283, litra a) og c), i Codice delle assicurazioni private, at Fondo di garanzia per le vittime della strada i tilfælde af manglende identifikation af det skadevoldende køretøj yder erstatning for skader, der forvoldes ved færdselsuheld, gennem udpegede forsikringsselskaber i hele landet.

især meget nyttig i forbindelse med trafikuheld. Et eksempel på dette kunne være et sammenstød mellem to køretøjer, som er indregistreret i Tyskland, og hvor begge førere har bopæl i Tyskland, når dette sammenstød finder sted i Danmark i forbindelse med daglig fragtkørsel. I dette tilfælde vil tysk lov kunne anvendes frem for *lex loci damni*.

81. Dernæst kan reglen i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, i henhold til denne forordnings artikel 4, stk. 3, fraviges, hvis den vil føre til urimelige resultater, til fordel for loven i det land, som det pågældende retsforhold har en åbenbart nærmere tilknytning til. Denne undtagelsesklausul gør det f.eks. muligt at anvende loven i det land, hvor det omtvistede retsforhold har sit tyngdepunkt, når skadevolderen og den skadelidte ikke har sædvanligt opholdssted i samme land³⁹. En sådan klausul vil således være meget nyttig, hvis det konstateres, at det umiddelbare trafikoffers eller den formodede skadevolders bopæl eller en anden omstændighed i forbindelse med ulykkens opståen ikke har tilknytning til det land, hvor ulykken er sket, men til et andet land, hvilket imidlertid ikke er tilfældet i hovedsagen.

82. Selv om det endelig kan indvendes, at *lex loci damni* under visse omstændigheder kan være uhensigtsmæssig, når de mere eller mindre direkte skadelidte har sædvanligt opholdssted i et andet land end det, hvor ulykken er sket, fremgår det dog netop af 33. betragtning til Rom II-forordningen, at den ret, ved hvilken sagen er anlagt, ved fastsættelse af tabets størrelse i forbindelse med personskade, bør tage hensyn til »skadelidtes faktiske forhold, herunder navnlig de faktiske udgifter til efterfølgende behandling og lægehjælp«. Retten bør således så vidt muligt og navnlig ved vurderingen af skader, der er påført personer, som ikke bor i det land, hvor dødsulykken fandt sted, tage hensyn til forskelle i levestandarden og til de udgifter, som de skadelidte faktisk er blevet pålagt eller har afholdt i det land, hvor de bor.

2. Det andet aspekt: begrebet »land, hvor skaden indtræder«

83. Som det fremgår af svaret på det andet spørgsmål, skal skader, der påføres slægtninge til et trafikoffer, anses for indirekte følger af ulykken, og det sted, hvor disse skader indtræder, har derfor ingen betydning for fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse. Begrebet sted, hvor skaden indtræder, skal således i forlængelse af fast retspraksis vedrørende Bruxelleskonventionen og Bruxelles I-forordningen forstås som stedet for den begivenhed – her trafikuheldet – der direkte har påført den umiddelbart skadelidte et tab.

84. Jeg mener under alle omstændigheder, at begrebet »land, hvor skaden indtræder«, i den konkrete sag skal forstås som det sted, hvor trafikuheldet fandt sted. Dette begreb kan ikke forstås således, at det omfatter steder, hvor der er opstået andre skader som følge af ulykken, hverken for det direkte trafikoffer eller for tredjeparter, der er slægtninge til dette offer. Det er i denne sammenhæng ikke vigtigt, om de påståede skader er af økonomisk karakter eller ej.

39 — Jf. den ovennævnte rapport, der ledsagede forslaget til Rom II-forordningen, s. 12.

IV – Forslag til afgørelse

85. Jeg foreslår på baggrund af det ovenfor anførte, at de spørgsmål, der er forelagt af retten i Trieste, besvares således:

»Artikel 4, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11. juli 2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) skal fortolkes således, at skader, som slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, udgør »indirekte følger« som omhandlet i denne bestemmelse. Begrebet »land, hvor skaden indtræder«, i denne bestemmelse skal som følge heraf for så vidt angår et trafikuheld fortolkes således, at det sigter til det sted, hvor den skadevoldende begivenhed, dvs. trafikuheldet, direkte har påført den umiddelbart skadelidte et tab.«